

⁵ *Az irodalom visszavág...*, 13.

⁶ Holott nem, Nényei egyik erénye, hogy a reáltudományos és bölcsészeti gondolkodásmódot (ugyanúgy, ahogyan például a mitikus és a tudományos világképet is) párhuzamba és nem alá-fölé rendeltségi viszonyba állítja egymással.

⁷ *Az irodalom visszavág...*, 8.

⁸ Valójában kettő, de a másodikat csak ide, lábjegyzetben: Nényei csak a klasszikus görög és római művészettel foglalkozik (a következő kötet a középkortól veszi fel a fonalat), más kultúrákról kérdéseiről, alkotásairól nincs szó a műben. Igaz, kétszer ilyen vastagnak kellene lennie a kötetnek, ha lenne benne ókori sumér-akkád, egyiptomi, héber, indiai, esetleg távol-keleti vagy afrikai művészet és mitológia is. Kompromisszumot kötünk, közelre nézünk.

Biró Mónika-Anita

SZÉLJEGYZETEK EGY FRANCIA KRIMI MARGÓJÁRA

GUILLAUME MUSSO: *EGY PÁRIZSI APARTMAN*.
PARK KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 2020.

„A művészet hazugság, ami közelebb visz bennünket az igazsághoz” – indít egy Pablo Picasso-idézettel a regény, méghozzá rögtön a borítón. Bár egy efféle idézet nem mindig válik előnyére egy könyv külső megjelenésének, azt el kell ismerni, hogy részint találó jelölőjévé válik a művészettörténeti utalások, említések és témák egész armadáját felsorakoztató kriminek, még annak ellenére is, hogy bár az igazság felderítése a történet tétje, a művészet korántsem hazugságként jelenik meg benne.

Guillaume Mussót a francia irodalom egyik legnagyobb kortárs alkotójának tartják, s a jóformán évente megjelenő regények nemzetközi sikeréhez hozzájárulva a budapesti Park Könyvkiadó az elmúlt években már 11

Musso-fordítást juttatott el a magyar könyvpiacra. A regények arculatuk alapján is egy koherens Musso-sorozatnak a részei: a sötét alapszíneivel játszó könyvborítók regényenként egy-egy saját árnyalattal vannak színezve, s az adott szín is főképp a „musso” feliratban jelenik meg, ami mondhatni márkanévvé válik, ahogy magára irányítja a kezdő vagy visszatérő Musso-olvasók tekintetét. Az enyhén hatásvadász, de tagadhatatlanul figyelemkeltő arculat erősen hajaz a populáris irodalom tömegtermékeinek vásárlóvadász jegyeire, s erre rátesz a hátulsó borítón szereplő Godard-idézet, a fülszöveg, a méltató jellemzések (pl. „Ördögi döglött akták”), illetve a szerzőt magasztaló bemutatás is. Végző soron így az olvasó nem egy puszta Musso-regényt, hanem egy, az utolsó színárnyalatig és szócskáig is tudatosan megtervezett könyvtárgyat tart a kezében.

Nem egyszerű behatárolni az *Egy párizsi apartmant*, mivel a más recenzálók által is emlegetett egyedi Musso-stílus mentén a regény kitartóan ellenáll a zsánerek szorongatásainak. A komplex bűnügyi történetet elbeszélő regény főként krimi, ami azonban elüt a szélesebb körökben ismert skandináv, illetve angolszász hagyományoktól. Félig-meddig detektívregényként definiálható, ami nyomokban sem tartalmaz horror vagy thriller elemeket, nem borzaszt el, de még csak nem is borzongat különösebben, inkább a rejtélyek felderítésének izgalmára, a folyamatos bonyolódás keltette könnyed feszültségre játszik rá. Közben a romantikus és a kalandregény felé is hajlik, majd olykor művészeti és útikalauzként viselkedik.

Az alaphelyzet szerint az emberkerülő, ám sikeres drámaíró és a megfásult rendőrnő egy foglalási kavargás folytán ugyanazt a párizsi apartmanházat veszik ki az alkotásra vagy pihenésre szánt magány reményében. Találkozásuk az adminisztrációs hiba eredményeként ez idáig nem valószerűtlen, azonban mindkettejüket ugyanaz bírja maradásra: érdeklődésük és csodálatuk a kibérelt ház előző lakójának, a világhírű festőművésznek, Sean Lorenznek a munkássága iránt, illetve eltűnt festményeinek, majd fia meggyilkolásának rejtélyes körülményei. Az antiszociális író, a megfásult rendőrnő, illetve a halott festő titkai körüli homály teremti meg a kifejezetten összetett történeté ágazó alaphelyzetet és a regény sajátos atmoszféráját.

A regény elbeszélője folyamatos és sűrű nézőpontváltások révén építi és vezeti a cselekményszálakat: hol az író, Gaspard, hol pedig a rendőr, Madelaine szempontjából követjük az eseményeket. Az olvasás menetét kezdetben erősen megtöri ez a váltakoztatás, azonban hamar fel lehet venni az elbeszélés ritmusát, s ezen túllépve már inkább érdekes csavarnak tekinthető ez az eljárás. Mindez nagyban szélesíti is az elbeszéléstechnika

lehetőségeit, s főleg tartalmi szempontból biztosít sokkal nagyobb teret a történet kibontakozásának. A két szereplő egymással párhuzamosan nyomoz, mindketten a maguk módján, majd egyeztetnek a fejleményekről, s közös következtetéseik nyomán lépnek tovább, ki-ki a maga sejtéseit és nyomait követve.

A sűrűn váltakozó nézőpontok párhuzamos elbeszélése teszi lehetővé azt is, hogy az egyazon időben történő események, az újra és újra feltárt nyomok a rejtély felgöngyölítésének egészében értelmet nyerjenek, követhetők legyenek. Továbbá így lehetséges, hogy a nyomozás és a teljes cselekmény időben mindössze hat napot öleljen fel (ami egyébként a kötet nagy fejezeteinek tagolását is megadja). A párhuzamos események sokkal több fordulatot, illetve egy komplex bűnügy történetének felépítését teszik lehetővé rengeteg helyszínen (Párizs mellett Madrid és New York utcái is feltárulnak), sok mellékszereplővel, számos történéssel rövid időn belül, illetve főleg rövidebb terjedelemben (mindössze 350 oldalas a regény). Ugyancsak ez a többrétűség engedheti meg azt is, hogy teljesen különböző ügyek és rejtélyek kapcsolódhassanak össze egyazon nyomozás történetében. Ez szintén Musso krimijének egyedisége és erőssége is egyben, hogy nagyon kreatív módon kapcsol össze nyomokat és eseményeket, s így nem egyetlen rejtélyt tár fel a könyv, hanem több különböző, látszólag egymástól teljesen független ügyet kapcsol össze. Ugyanakkor gyengesége is van az elbeszéléstechnikának: az olvasó legtöbbször csak annyit tud, amennyit a nyomozópáros, vagy akár hátrányban is van, le van maradva, az elbeszélő jócskán elhallgat előle információkat. Így ilyenkor csak a nehezebben fenntartható kíváncsiság és a találgatások feszültsége marad, amit azonban ellensúlyoz, hogy a történet önmagában is kifejezetten pörgős és fordulatos, nem lassul le, illetve különösebben nem is hullámzik.

A két főszereplő előélete és személyiségrajza szervesen beleépül a történetbe, de emellett, hogy mindez hozzájárul a szöveg világának felépítéséhez s a karakterek árnyalásához, nagy szerepe van az egyes események előidézésében is. Más detektívregények esetében a nyomozók magánélete általában csak adalék, ami ugyan befolyásolja a történéseket, de az atrocitás eleve megtörténik, a bűnügy fennáll, és valakinek meg kell azt oldania. Itt a karakterek jellemrajza tulajdonképpen az alapszituáció kialakulásának, az ügy részletes felépítésének az alappillére, valamint a végkimenetel kialakulásának az alapfeltétele. Gaspard-t és Madelaine-t saját múltjuk, szokásaik, személyiségük vezérelte abba a házba, Lorenz iránti érdeklődésük tartotta ott őket,

majd saját maguk megismerése, életük kiteljesítésének vágya hajtotta előre végig a rejtélyek megoldása során.

A sok nyomot és szálát felvonultató bűnügyi történetek esetében fennáll annak a veszélye, hogy a kigondolt ügy és a megoldás nyomozás felőli (fordított) felépítése és levezetése hiányos vagy ellentmondásos marad bizonyos részleteiben. A kellő és alapos indoklás hiányában jócskán maradnak elvarratlan szálak ebben a történetben is. Az ügy felderítésének bizonyos lépései pusztán a szerencsének tudhatók be, vagy olykor valószerűtlenül egyszerű módon jutnak a szereplők egyről a kettőre. A pszichológiai tényezők nagy szerepet játszanak a fő- és mellékszereplők fejlődésében, cselekedeteik megindoklásában. Olykor azonban túl nagy teret kap a lélektani megközelítés, mikor a „nyomozók” elegendő bizonyíték nélkül, találgatások és önjelölt pszichológiai okfejtések eredményeképpen jutnak el egy következő nyomig, vagy oldanak meg bizonyos kérdéseket (pl. Sotomayor profiljának megalkotása és sorozatgyilkossá válásának megindoklása).

Az egymásra épülő rejtélyeket elbeszélő regénynek a művészetekhez, az alkotás aktusához fűződő viszonya képez egy másik vezérszálát. Egyébként Musso gyakran szerepeltet művészeket, alkotásokat és a művészetet érintő témákat más regényeiben is (pl. *Regényélet*, *Central Park*, *Az írók titkos élete*). A regényben felbukkanó utalások és említések, az építészeti, képzőművészeti, irodalmi, zenei leírások összességükben gazdagítják a szöveget, hozzájárulnak a történet felépítéséhez, azonban nem minden esetben azonos a tétjük. A Lorenz alakját kirajzoló és a rejtélyekhez kapcsolódó elemek hasznosak a történet szempontjából, de az egyes nem szükséges utalások, beékelések esetében sokszor eldönthetetlen, hogy ezek hozzájárulnak-e a történet világának felépítéséhez, vagy csak a szerző művészettörténeti jártasságát igazolják. Ilyenek például a véletlenszerű épületjellemezések, de végső soron üresek maradnak a fejezetek élén álló idézetek is. A híres alkotóktól származó sorok látszólag jellemezni hivatottak az egyes fejezeteket, hangulatkeltő erejük van, de a regény egészére nézve csak zavaró, semmitmondó adalékok maradnak már csak túlzott gyakoriságuk és sablonosságuk miatt is.

A váratlan fordulatokkal teli történet lezárása egy olyan végkifejletbe torkollik, amire végképp nem számít az olvasó. Megnyugtat a pozitív kimenettel, azonban mégis hiányérzetünk támadhat, mivel nem következik be egy végső elszámolás (ami egyébként az intézményes igazságszolgáltatás csődjére és inkompetenciájára is rávilágít), de még a titkok, a megoldott rejtélyek is feltáratlanok maradnak a nyilvánosság előtt. A megszerzett tudás csak a főszereplőkre marad, viszont ennek bennfentes módon az olvasó is a

részesévé, a rendszert kijátszó főhősök cinkosává válik. Végző soron kettős érzésekkel válunk meg a Sean Lorenz életének és halálának rejtélyeit feltáró történettől. Különösebb befogadói erőfeszítést nem igényel a regény, a nyomkövetés is a szereplőkre van bízva, olvasói kalandozásra kevés a lehetőség, mégis képes a könyv intelligens módon szórakoztatni, s további érdeklődést ébreszteni Musso újabb történetei iránt.